

กลยุทธ์การพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นแหล่งเรียนรู้

ตำบลพลายชุมพล อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

Strategies in Developing the Local wisdom to be a Learning Center, Tambon Plai Chum Pol, Amphoe Muang, Phitsanulok

สุขแก้ว คำสอน¹ และสาวนีย์ เสริมสุข^{1*}

Sukkaew Comesorn¹, and Sawanee Sermsuk^{1*}

บทคัดย่อ

การพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นแหล่งเรียนรู้เป็นการสร้างความตระหนักให้เห็นความสำคัญของท้องถิ่น เป็นที่รวมข้อมูล ความรู้ ประสบการณ์ต่างๆ ในชุมชน การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาข้อมูลทั่วไป และสภาพของภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมถึงกำหนดกลยุทธ์ในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นแหล่งเรียนรู้ตำบลพลายชุมพล อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก การดำเนินงานวิจัยมี 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลทั่วไป และสภาพของภูมิปัญญาท้องถิ่น ตำบลพลายชุมพล อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ขั้นตอนที่ 2 การกำหนดกลยุทธ์ในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นแหล่งเรียนรู้ เครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ ประเด็นที่ใช้ในการสนทนากลุ่ม และแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การวิเคราะห์เนื้อหา ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพทั่วไปของตำบลพลายชุมพล และสภาพของภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท มีภูมิประเทศที่เหมาะสมแก่การเกษตร จุดเด่นตั้งอยู่ไม่ไกลจากตัวเมืองมีสถาบันอุดมศึกษา มีศูนย์การค้าขนาดใหญ่ มีความพร้อมของระบบสาธารณูปโภค และการเดินทางสะดวกสบาย และสภาพทั่วไปของภูมิปัญญาท้องถิ่น ในตำบลพลายชุมพลมีศักยภาพที่สามารถจะนำมาพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับชุมชนได้ ซึ่งภูมิปัญญาส่วนใหญ่ที่พบอยู่ในหมวดชีวิต ความเป็นอยู่ และวิทยาการ 2) กลยุทธ์ในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นแหล่งเรียนรู้ แบ่งเป็น 4 กลุ่ม คือ 1) กลยุทธ์ที่เกี่ยวข้องกับการแสวงหาความร่วมมือ 2) การจัดระบบองค์ความรู้เพื่อต่อยอด 3) การรวมกลุ่มทีมงาน และ 4) กลยุทธ์การสื่อสารและผลการประเมินความเป็นไปได้และความเหมาะสมของกลยุทธ์อยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ : กลยุทธ์ การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น

Abstract

Developing the local wisdom to be a learning center appears to be the way to emphasize the importance of the local life being the place of accumulated valuable local information. The purpose of the research was to study the general information and the nature of the local wisdom including a way to establish a strategy in developing to a learning center

¹ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

* Corresponding author; email: v_svanee@hotmail.com

at Tambon Plai Chum Pol, Amphoe Muang, Phitsanulok. There were 2 steps in this research: the 1st step: to study the general information and the nature of the local wisdom. The 2nd step: to establish the strategies in developing the local wisdom to be a learning center. The instruments for this research were an interview, a group conversation and a questionnaire. The statistics used were a text analysis, mean and the standard deviation.

The results revealed that 1) the general conditions of Plai Chum Pol area and of the local wisdom in Tambon Plai Chum Pol, Amphoe Muang, Phitsanulok appeared that this community was a so-called semi-city-semi-rural one. The landscape was highly favorable for all agricultural activities, but the highlight of this place was that it was near the city filled with several academic institutes, big shopping malls and the readiness of the facility as well as the transportation and the general conditions of the local wisdom showed that it was highly potential and greatly suitable for using as a learning center for the community. The knowledge was mostly part of their scientific procedures and their life styles. 2) the strategies in developing the local wisdom to be a learning center were categorized into 4 groups: 1) the strategies involved with the cooperation requests from outside units, 2) the knowledge arrangements on the life styles and the living styles for more advanced developments of the local wisdom to become a learning center, 3) the formation of a team consisting of the people inside and outside the community. And 4) Strategy for Communication. The results of the evaluation on the possibility and the appropriation of the strategies were at a high level.

Keywords: Strategies, Developing a learning center, The local wisdom

บทนำ

ชุมชนทุกชุมชนมีประวัติศาสตร์ของตนเอง ดังนั้นเพื่อให้ทราบประวัติความเป็นมาของแต่ละชุมชนจึงควรทำการศึกษาและวิจัย จะทำให้คนในชุมชนได้ทราบข้อมูลชุมชน และเกิดความภาคภูมิใจในรากเหง้าของตัวเอง (ประเวศ วะสี, ม.ป.ป.) สำหรับตำบลพลายชุมพล อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลกเป็นพื้นที่ชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท เป็นชุมชนหนาแน่น โดยในอดีตที่ผ่านมา เป็นสถานที่ชุมนุมของกองกำลังไพร่พลเป็นที่ตั้งฐานทัพของฝ่ายพระนเรศวรมหาราช เพื่อที่จะเคลื่อนไปสู่จุดอื่น ดังนั้น จึงเป็นที่มาของคำว่า "พลายชุมพล" สาเหตุดังกล่าวข้างต้นจึงทำให้ตำบลพลายชุมพลมีภูมิปัญญาท้องถิ่น/ปราชญ์ชาวบ้านที่หลากหลาย เช่น งานปั้นพระประติมากรรม งานพิธีทางศาสนา นำน้มน้ำรักษากระดูก แม่เพลงพวงมาลัย เครื่องสาย (ขอ) ฯลฯ เห็นได้ว่า ชุมชนตำบลพลายชุมพลมีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่หลากหลาย มีความสำคัญ ควรค่าแก่การอนุรักษ์และนำไปใช้พัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน

ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นองค์ความรู้ที่มีคุณค่า ช่วยให้ชุมชนสามารถอยู่ร่วมกับสภาพแวดล้อมได้อย่างกลมกลืนและสมดุล เป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพ ทำให้ชุมชนเข้มแข็งและสามารถพึ่งพาตนเอง เกิดการพัฒนาจากการผสมผสานองค์ความรู้สากลบนฐานภูมิปัญญาเดิม เพื่อเกิดเป็นภูมิปัญญาใหม่ที่เหมาะสมกับ

ยุคสมัย (เทศบาลตำบลพลายชุมพล, 2557) สำหรับการจัดการศึกษาพบว่ามีการวิจัยที่นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับเยาวชนและชุมชน เห็นได้จากผลการวิจัยของ สมาลี สังข์ศรี (2557) ที่ได้ทำวิจัยเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยกับการส่งเสริมการเรียนรู้และการสร้างอาชีพ พบว่าครุภูมิปัญญาไทยสามารถช่วยส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ได้ด้วยการเป็นวิทยากร เป็นแหล่งศึกษาดูงาน โดยแนวทางที่จะให้ครุภูมิปัญญาไทยได้ส่งเสริมการเรียนรู้ทั้งในระบบและการเรียนรู้นอกระบบ การเรียนรู้ตามอัธยาศัย ได้แก่ การกำหนดให้มีหลักสูตร กิจกรรมการเรียนการสอน และแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาไทย และส่งเสริมการประกอบอาชีพของประชาชน ดังนั้น หากได้มีการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นแหล่งเรียนรู้ มีแนวโน้มที่จะทำให้ชุมชนรักและเห็นคุณค่าของท้องถิ่น ไม่ทอดทิ้ง และมีโอกาสในการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนมากยิ่งขึ้น

แหล่งเรียนรู้มีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับการศึกษิตตามอัธยาศัย ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต เสริมสร้างความรู้ ความคิด วิชาการและประสบการณ์ สามารถศึกษาค้นคว้าแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง สร้างความคิดเกิดอาชีพใหม่สู่ความเป็นสากลเสริมประสบการณ์ตรงและส่งเสริมมิตรภาพความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนหรือผู้เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น (วไลลักษณ์ พัสตร, 2553) จึงเป็นลักษณะของการจัดการศึกษาอย่างไม่เป็นทางการการศึกษาที่เกิดขึ้นตามวิถีชีวิตความเป็นอยู่ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2545) ดังนั้น ในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นแหล่งเรียนรู้นั้นมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเข้าใจบริบทของชุมชนนั้น เพื่อให้แนวทางวิธีการหรือกลยุทธ์ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของชุมชน อันจะนำไปสู่การพัฒนาแหล่งเรียนรู้

กลยุทธ์เป็นแนวทาง หรือวิธีการในการพัฒนางานสำหรับองค์กร เพื่อให้องค์กรสามารถทำงานสำเร็จ บรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ในระยะยาว (Johnson & Scholes, 2002) วิธีการที่ใช้ในการกำหนดกลยุทธ์มีหลายเทคนิค เช่น การวิเคราะห์คำถามวิกฤติ การวิเคราะห์จุดแข็งจุดอ่อนโอกาสอุปสรรค (SWOT Analysis) วิธีเมทริกซ์ของกลุ่ม (Boston Consulting Group Growth-Share Matrix) และวิธีเมทริกซ์ภาพฉายหลายองค์ประกอบของ GE (General Electric's Multifactor Portfolio Matrix) เป็นต้น สำหรับในการวิจัยครั้งนี้ เลือกใช้เทคนิคการวิเคราะห์สวอต (SWOT) เนื่องจากเทคนิคนี้สามารถกำหนดสถานภาพชุมชนตามสภาพแวดล้อมได้ ในการวิเคราะห์สวอต (SWOT) จำเป็นต้องใช้ฐานข้อมูลจากบริบทของกลุ่มเป้าหมายในทุกด้าน มาประกอบการตัดสินใจเพื่อกำหนดกลยุทธ์ ไม่ว่าจะเป็นค่านิยม แนวคิดของกลุ่ม ระยะเวลาที่เหมาะสม ความพร้อมของทรัพยากร และปัจจัยอื่นๆ สิ่งเหล่านี้ส่งผลต่อการตัดสินใจทั้งสิ้น (Exforsys, 2011) จากการศึกษางานวิจัยที่ผ่านมา พบว่ามีการวิจัยที่นำเทคนิค SWOT มาใช้ในการกำหนดกลยุทธ์เพื่อพัฒนาและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น งานวิจัยของ วรณา โชคบรรดาลสุข และคณะ (2558) ได้ทำวิจัยเรื่องการพัฒนากลยุทธ์การแข่งขันตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์สำหรับผ้าทอพื้นเมืองไทยทรงดำในจังหวัดราชบุรี โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์ SWOT มาทำการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน และสภาพแวดล้อมภายนอก เพื่อหาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค จากนั้นนำมาพัฒนาเป็นกลยุทธ์การแข่งขัน ได้กลยุทธ์ที่เหมาะสมจำนวน 10 กลยุทธ์ จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความสำคัญต่อชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนเห็นความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน จึงควรมีการกำหนดกลยุทธ์เพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับคนภายในและภายนอกชุมชน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาข้อมูลทั่วไป และสภาพของภูมิปัญญาท้องถิ่น ตำบลพลายชุมพล อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร
2. เพื่อกำหนดกลยุทธ์ในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นแหล่งเรียนรู้ตำบลพลายชุมพล อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลทั่วไปของตำบลพลายชุมพล และสภาพของภูมิปัญญาท้องถิ่น ตำบลพลายชุมพล อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร มีรายละเอียดการดำเนินการดังนี้

1. ศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น
2. ทำความรู้จักกับชุมชน และสร้างความคุ้นเคยกับชุมชนโดยการเข้าร่วมประชุมกับทีมบริหารท้องถิ่น และผู้นำชุมชนในแต่ละหมู่บ้านเกี่ยวกับสภาพของภูมิปัญญาท้องถิ่น ตำบลพลายชุมพล อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร
3. ประชุมกลุ่มสัมภาษณ์ผู้บริหาร และผู้นำชุมชนเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของตำบลพลายชุมพล เช่น สภาพความเป็นอยู่ ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ปรากฏอยู่ในชุมชน
4. ลงภาคสนามเพื่อสัมภาษณ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมถึงนำข้อมูลที่ได้มาจากรฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้มีการรวบรวมไว้เบื้องต้นแล้ว

แหล่งข้อมูล

แหล่งข้อมูลในขั้นตอนนี้มาจาก 2 แหล่ง คือ 1) แหล่งข้อมูลจากกลุ่มบุคคล จำนวน 33 คน ซึ่งประกอบด้วย ผู้นำชุมชนตำบลพลายชุมพล จำนวน 11 คน นายกเทศบาลองค์การบริหารส่วนตำบล และทีมบริหารงานเทศบาล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้บริหารโรงเรียนพลายชุมพล ผู้อำนวยการโรงเรียน กศน. อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร รวมทั้งสิ้น 22 คน 2) แหล่งข้อมูลจากเอกสาร ซึ่งเป็นแผนพัฒนา 3 ปี ของเทศบาลตำบลพลายชุมพล อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร และฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นตำบลพลายชุมพล ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลจากภูมิปัญญาท้องถิ่นจริง

เครื่องมือและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในขั้นตอนนี้ ประกอบด้วย แบบบันทึกข้อมูลจากเอกสาร และแบบสัมภาษณ์ โดยแบบบันทึกข้อมูลจากเอกสารมีประเด็นเกี่ยวกับสภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐาน เกี่ยวกับที่ตั้ง ภูมิศาสตร์ อาชีพ ประชากร สภาพสังคม ด้านการศึกษา ด้านสถาบันศาสนา ด้านสาธารณสุข ด้านความปลอดภัยในชีวิต รวมถึงจุดเด่นของพื้นที่ วิสัยทัศน์ พันธกิจฯ ขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่น และแบบสัมภาษณ์ ซึ่งมีประเด็นหลักในการสัมภาษณ์ ดังนี้ 1) สภาพทั่วไปของตำบลพลายชุมพล อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร 2) ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ในชุมชน 3) วิถีในการสืบทอด และความต้องการเกี่ยวกับการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น 4) ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีความพร้อมในการพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้

การวิเคราะห์ข้อมูล

คณะผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อสรุปประเด็นเกี่ยวกับ 1) สภาพทั่วไปของตำบลพลายชุมพล อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก 2) ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ในชุมชน 3) วิถีในการสืบทอด และความต้องการเกี่ยวกับการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น 4) ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีความพร้อมในการพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ มีขั้นตอนในการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1. ขั้นการเตรียมข้อมูล ผู้วิจัยได้เตรียมข้อมูลที่ได้จากการบันทึกเสียงการสัมภาษณ์ นำมาถอดคำสัมภาษณ์ และบันทึกผลทันทีหลังจากการสัมภาษณ์สิ้นสุดลง
2. ขั้นการแตกข้อมูล ผู้วิจัยตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล และนำข้อมูลทั้งหมดมาจัดระเบียบตามประเภทของข้อมูล โดยจำแนกข้อมูลออกเป็น 4 กลุ่ม คือ 1) สภาพทั่วไป 2) ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน 3) วิถีและความต้องการสืบทอด และ 4) ความพร้อมเป็นแหล่งเรียนรู้ เพื่อกำหนดเป็นคำหลักในการวิเคราะห์ข้อมูล
3. ขั้นให้รหัสข้อมูลและจัดหมวดหมู่ข้อมูล นักวิจัยกำหนดรหัสให้กับคำหลัก ซึ่งประกอบด้วย 1) รหัสเกี่ยวกับ สภาพทั่วไป 2) รหัสเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน 3) รหัสเกี่ยวกับวิถี และความต้องการสืบทอด และ 4) รหัสเกี่ยวกับความพร้อมเป็นแหล่งเรียนรู้ ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูล
4. ขั้นสรุปประเด็นหลัก ผู้วิจัยเรียบเรียงและเชื่อมโยงรหัสข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ โดยเชื่อมโยงคำหลักเข้าด้วยกัน โดยไม่มีการสอดแทรกความคิดเห็นลงไป

นอกจากนี้ ทีมวิจัยได้ร่วมกันสังเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร ซึ่งเป็นแผนพัฒนา 3 ปีของเทศบาลตำบลพลายชุมพล อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก และข้อมูลที่ได้จากฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้ได้ข้อมูลมาเป็นแนวทางในการกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นแหล่งเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 2 การกำหนดกลยุทธ์ในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นแหล่งเรียนรู้ ตำบลพลายชุมพล อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก โดยนำผลการวิเคราะห์ในขั้นตอนที่ 1 มาวิเคราะห์โดยใช้เทคนิคสวอต (SWOT analysis) เพื่อกำหนดเป็นแนวทางในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นแหล่งเรียนรู้ มีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

1. วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคจากผลการสัมภาษณ์ และวิเคราะห์ข้อมูลจากแผนพัฒนา 3 ปีของเทศบาลตำบลพลายชุมพล อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก
2. คณะผู้วิจัยร่วมกันกำหนดกลยุทธ์ในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น ของตำบลพลายชุมพล อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก
3. ประเมินความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของกลยุทธ์ในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น ของตำบลพลายชุมพล อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก โดยผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์ทางด้านการสร้างแหล่งเรียนรู้ชุมชน และด้านการกำหนดกลยุทธ์ จำนวน 5 คน แบ่งกลยุทธ์ออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ กลยุทธ์เชิงรุก (SO Strategy) กลยุทธ์เชิงป้องกัน (ST Strategy) กลยุทธ์เชิงแก้ไข (WO Strategy) และกลยุทธ์เชิงรับ (WT Strategy)

เครื่องมือและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการกำหนดกลยุทธ์ ในขั้นตอนนี้ประกอบด้วย 1) แบบบันทึกผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน และสภาพแวดล้อมภายนอก เป็นเครื่องมือที่ใช้ประกอบการระดมความคิดในการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมของตำบลพลาชุมพล ทั้งสภาพแวดล้อมภายใน และสภาพแวดล้อมภายนอก 2) แบบบันทึกการกำหนดกลยุทธ์ เป็นเครื่องมือที่ใช้ประกอบการประชุมกลุ่มเพื่อระดมความคิดในการกำหนดกลยุทธ์ 3) แบบสอบถามความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของกลยุทธ์ในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นแหล่งเรียนรู้เป็นเครื่องมือสำหรับผู้เชี่ยวชาญประเมินว่า กลยุทธ์ที่สร้างขึ้นนั้นมีความเหมาะสมและเป็นไปได้ในการนำไปใช้พัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นแหล่งเรียนรู้มากน้อยเพียงใด

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลสำหรับนำมาใช้ในการกำหนดกลยุทธ์ในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นแหล่งเรียนรู้ คณะผู้วิจัยวิเคราะห์ศักยภาพชุมชนโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์สวอท ซึ่งข้อมูลที่นำมาใช้เป็นข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากการประชุมกลุ่มระหว่างคณะผู้วิจัยและชุมชน เมื่อได้กลยุทธ์แล้ว คณะผู้วิจัยจึงได้นำมาวิเคราะห์ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของกลยุทธ์โดยใช้ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สำหรับเกณฑ์การประเมินความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของกลยุทธ์ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ผู้วิจัยใช้เกณฑ์ในการแปลความหมายดังนี้

ระดับคะแนน

ความหมาย

1.00-1.49	กลยุทธ์มีความเหมาะสม และความเป็นไปได้ อยู่ในระดับน้อยที่สุด
1.50-2.49	กลยุทธ์มีความเหมาะสม และความเป็นไปได้ อยู่ในระดับน้อย
2.50-3.49	กลยุทธ์มีความเหมาะสม และความเป็นไปได้ อยู่ในระดับปานกลาง
3.50-4.49	กลยุทธ์มีความเหมาะสม และความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมาก
4.50-5.00	กลยุทธ์มีความเหมาะสม และความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมากที่สุด

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไปของตำบลพลาชุมพล และสภาพของภูมิปัญญาท้องถิ่น ตำบลพลาชุมพล อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก จากการสัมภาษณ์ และจากการศึกษาเอกสารพบว่า

1) สภาพทั่วไปของตำบลพลาชุมพล อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ตั้งอยู่ในอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก มี 5 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ 1 บ้านวังหิน หมู่ 2 บ้านวัดตาล หมู่ 3 บ้านวัดตาล (บ้านวัดตาลมี 2 หมู่บ้าน) หมู่ 4 บ้านพลาชุมพล และหมู่ 5 บ้านบางพยอมใต้ ห่างจากอำเภอเมือง ประมาณ 7 กิโลเมตร เป็นชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท มีภูมิประเทศที่เหมาะสมแก่การเกษตร และมีแหล่งน้ำธรรมชาติ เป็นที่ราบลุ่ม เหมาะที่จะทำการเกษตรกรรม ตลอดทั้งปี มีดินที่เหมาะสมแก่การทำนา ทำสวนผัก อาชีพของประชากรส่วนใหญ่จึงเกี่ยวข้องกับด้านการเกษตร ได้แก่ ทำสวน ทำนา ทำไร่ ปลูกผัก ปลูกสมุนไพร เป็นต้น อาชีพรองรับจำจั่วทั่วไป นอกจากนั้นยังทำอาชีพค้าขาย ทำอาหารพื้นถิ่น ทำขนมไทย เช่น ข้าวต้มมัด ขนมเทียน ขนมตาล ขนมแดง ขนมกล้วย เป็นต้น รวมไปถึงการเลี้ยงสัตว์ ได้แก่ การเลี้ยงปลา เลี้ยงไก่ เป็นต้น และมีบางส่วนที่รับราชการและทำธุรกิจส่วนตัว มีประชากรประมาณ 7,000 คน สภาพสังคม มีสถาบันการศึกษา ซึ่งประกอบด้วย โรงเรียนระดับการศึกษาชั้น

พื้นฐาน และสถาบันอุดมศึกษา จุดเด่นของตำบลพลายชุมพล เป็นชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบทตั้งอยู่ไม่ไกลจากตัวเมือง มีสถาบันอุดมศึกษา มีศูนย์การค้าขนาดใหญ่ มีความพร้อมของระบบสาธารณูปโภค ทั้งระบบน้ำประปา ไฟฟ้า การติดต่อสื่อสาร มีการเดินทางสะดวกทั้งทางบกและทางน้ำ มีอาชีพหลากหลายผสมผสานระหว่างอาชีพดั้งเดิมของชุมชน และอาชีพสมัยใหม่

2) ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ในตำบลพลายชุมพล อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก เมื่อแบ่งประเภทภูมิปัญญาท้องถิ่นตามสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2535) พบว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นในตำบลพลายชุมพล อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ส่วนใหญ่อยู่ในหมวดชีวิต ความเป็นอยู่ และวิทยาการ ได้แก่ กลัวยอบเนย ลูกประคบ น้ำพริก การทอผ้า ขนมหอย การสานตะกร้า รองลงไปตามลำดับดังนี้ หมวดขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ และศาสนา ได้แก่ ประเพณีการทำบุญกลางบ้าน การแห่หอยก การตัดกระดาด และบายศรี หมวดการเล่น ดนตรี และการพักผ่อนหย่อนใจ ได้แก่ เพลงพื้นบ้าน ระนาดเอก การสานของเล่น รำวงย้อนยุค หมวดศิลปกรรม และโบราณคดี คือ การปั้นพระสำหรับหมวดภาษาและวรรณกรรม ยังไม่ปรากฏเด่นชัด ในแต่ละหมู่บ้าน มีภูมิปัญญาท้องถิ่นดังต่อไปนี้ หมู่ที่ 1 บ้านวังหินมีภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับการปั้นพระ หุ่นขี้ผึ้ง พระเครื่อง ตัดกระดาดในงานบุญ และประเพณีการทำบุญกลางบ้านเพื่อต่อชะตา หมู่ที่ 2 บ้านวัดตาล มีภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับการทำกระแช่ ขนมหอย พอเพลงแม่เพลง วงพิณพาทย์ นวดแผนไทย หมอยา การดูแลหลังคลอดด้วยการทับหม้อเกลือ วัฒนธรรมอาหาร เช่น แกงประเภทต่างๆ ได้แก่ แกงเปาะหัวตาล แกงส้มผักตบชวา แกงขี้เหล็ก ฯลฯ เป็นต้น และประเพณีการทำบุญกลางบ้านเพื่อต่อชะตา หมู่ที่ 3 บ้านวัดตาล มีภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับการทำบายศรี รำวงย้อนยุค ขนมหอย การทอผ้า การถักแห การสานตะกร้า และประเพณีการทำบุญกลางบ้านเพื่อต่อชะตา หมู่ที่ 4 บ้านพลายชุมพล มีภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับการแพทย์แผนไทยทั้งหมอยา และหมอนวดแผนไทย สานใบมะพร้าวอ่อน ทำเป็นข้าวต้มลูกโยน สานตักแตน ปลาตะเพียน ทำสวนสมุนไพร ทำน้ำพริก ลูกประคบ ทอผ้า และประเพณีการทำบุญกลางบ้านเพื่อต่อชะตา และหมู่ที่ 5 บ้านบางพยอมใต้ มีภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับการทำขนมไทย กลัวยอบเนย น้ำมันมะพร้าวสกัดเย็น การเพาะเห็ดนางฟ้าเพื่อการแปรรูป และประเพณีการทำบุญกลางบ้านเพื่อต่อชะตา

3) วิธีการสืบทอด และความต้องการเกี่ยวกับการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า ส่วนใหญ่มีวิธีการสืบทอดแบบผสมผสาน เน้นการถ่ายทอดในรูปแบบการปฏิบัติจริง เป็นการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นได้ลงมือทำจริงในสถานการณ์ที่เป็นอยู่จริง โดยผู้ถ่ายทอดเป็นผู้คอยแนะนำ ตรวจสอบและแก้ไข เพื่อให้กระบวนการปฏิบัติถูกต้องตามขั้นตอน และได้ผลงานตามที่ต้องการด้วยวิธีการนี้ผู้รับการถ่ายทอดจะได้เรียนรู้และสั่งสมประสบการณ์ไปทีละเล็กละน้อย ผสมกับการถ่ายทอดแบบการบอกเล่า บรรยาย ด้วยวาจา ถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์สั่งสมของตนให้แก่ผู้รับการถ่ายทอดในรูปของคำพูด ผู้รับการถ่ายทอดจะเป็นผู้รับฟังและจดจำความรู้หรือบันทึกสาระสำคัญต่างๆ ที่ได้รับฟังตามไปด้วย เช่น การปั้นพระ หุ่นขี้ผึ้ง พระเครื่อง ตัดกระดาดในงานบุญ และประเพณีการทำบุญกลางบ้านเพื่อต่อชะตา การทำกระแช่ ขนมหอย พอเพลงแม่เพลง วงพิณพาทย์ นวดแผนไทย หมอยา การดูแลหลังคลอดด้วยการทับหม้อเกลือ การทำบายศรี รำวงย้อนยุค เป็นต้น แต่บางภูมิปัญญาเริ่มมีการสืบทอดในรูปแบบการสาธิต มีการแสดงหรือกระทำพร้อมกับการบอกหรือ อธิบาย

เพื่อให้ผู้รับการถ่ายทอดได้ประสบการณ์ตรงในเชิงรูปธรรม ซึ่งจะทำให้เข้าใจวิธีการ ขั้นตอน และสามารถปฏิบัติได้ เช่น กล้วยอบเนย เป็นต้น

4) ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีความพร้อมในการพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของตำบลหลายชุมพลมากที่สุด คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่น “กล้วยอบเนย” ทั้งนี้เนื่องจาก (1) มีแหล่งที่มาของความรู้ และเนื้อหาความรู้ ซึ่งได้จากกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร “กล้วย ผือก มัน อบเนย” ตำบลพลายชุมพล อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลกมีกลุ่มบุคคลที่ดำเนินการให้ความรู้ ซึ่งเกิดจากการรวมตัวของกลุ่มแม่บ้าน โดยเป็นสมาชิกกลุ่มสตรีทุกหมู่บ้านในตำบลสมัครเป็นสมาชิกของกลุ่มกล้วยอบเนย รวมถึงมีเอกสารในการจัดทำกล้วยอบเนย ทำให้ภูมิปัญญานี้มีแหล่งที่มาของความรู้หลากหลายและขยายผลได้ (2) มีวิธีการจัดกระบวนการเรียนรู้ กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร “กล้วย ผือก มัน อบเนย” ใช้วิธีการสาธิตการทำผลิตภัณฑ์ ให้กับผู้สนใจหรือผู้ที่มาศึกษาดูงาน (3) อุปกรณ์สำหรับการเรียนรู้ หาได้ง่ายภายในชุมชน สามารถนำมาสาธิตได้ นอกจากนี้ กลุ่มกล้วยอบเนยมีแผ่นไว้นิลแสดงถึงขั้นตอนการทำกล้วย ผือก มันอบเนย และผลิตภัณฑ์ต่างๆ ของกลุ่ม (4) สถานที่เรียนรู้ มีที่ตั้งถาวรเป็นอาคารอเนกประสงค์ที่ได้มาตรฐานโดยเฉพาะสำหรับกลุ่มกล้วยอบเนยอบเนย ใช้ในการดำเนินการผลิตผลิตภัณฑ์ (5) ผู้จัดการเรียนรู้ ตัวแทนของกลุ่มแม่บ้านมีคุณลักษณะ และความสามารถในการถ่ายทอด การสื่อสาร พร้อมทั้งจะให้ความรู้ และสาธิตเกี่ยวกับกระบวนการทำกล้วยทำอบเนย และผลิตภัณฑ์ต่างๆ (6) ผู้เรียนมีสมาชิกในชุมชน และผู้สนใจทั่วไปขอเข้าศึกษาดูงานในกลุ่มกล้วยอบเนยเพื่อศึกษาเรียนรู้กระบวนการกล้วยอบเนย เนื่องจากกลุ่มแม่บ้านเปิดโอกาสให้กับผู้ที่สนใจ ได้เข้าชมวิธีการ และขั้นตอนการผลิตผลิตภัณฑ์ในรูปแบบต่างๆ

2. ผลการกำหนดกลยุทธ์ในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นแหล่งเรียนรู้ ตำบลพลายชุมพล อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก โดยนำข้อมูลที่ได้จากขั้นตอนที่ 1 เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของตำบลพลายชุมพล และสภาพของภูมิปัญญาท้องถิ่นมาวิเคราะห์โดยใช้เทคนิคสวอท (SWOT analysis) เพื่อกำหนดเป็นกลยุทธ์ในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นแหล่งเรียนรู้ แสดงดังตาราง 1

ตาราง 1 กลยุทธ์การพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นแหล่งเรียนรู้ ตำบลพลายชุมพล อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

OT SW	โอกาส (O)	อุปสรรค (T)
	O1 เดินทางสะดวก ไม่ไกลจากตัวเมือง O2 ความพร้อมของระบบสาธารณูปโภค O3 มีหน่วยงานราชการหลากหลายรูปแบบ ได้แก่ วัด โรงเรียน อบต. มหาวิทยาลัย ศูนย์การค้า เป็นต้น O4 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ความสำคัญในด้านอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น O5 มีการขยายตัวของเศรษฐกิจ เนื่องจากมีห้างสรรพสินค้า ขนาดใหญ่ และมีการขยายตัวของที่พักอาศัย O6 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติสนับสนุนให้มีการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น มีคุณภาพเท่าเทียมและทั่วถึง	T1 กลุ่มเยาวชนในท้องถิ่น ไปทำงานนอกชุมชน T2 กลุ่มเยาวชนในท้องถิ่น ไม่เห็นความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น T3 กระแสวัฒนธรรมจากภายนอก T4 การขยายตัวของชุมชนบ้านจัดสรรเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดปัญหาการจัดระเบียบ มีประชากรแฝงเพิ่มมากขึ้น T5 ภาคเอกชนขาดโอกาสเข้ามามีส่วนร่วม
จุดแข็ง (S)	กลยุทธ์ SO	กลยุทธ์ ST
S1 องค์ความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีความหลากหลาย สามารถผลิตสินค้าหัตถกรรม และเกษตรกรรม S2 วัตถุดิบของท้องถิ่นที่หาง่าย ราคาถูก และแปรรูปได้ง่าย S3 การติดต่อประชาสัมพันธ์รวดเร็ว เนื่องจากที่ตั้งของแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่นตำบล มีลักษณะเป็นกลุ่ม ตั้งอยู่ใกล้เคียงกัน S4 ผู้นำชุมชนมีความเข้มแข็ง S5 ความสัมพันธ์ภายในชุมชนมีความใกล้ชิดในลักษณะเครือญาติ S6 ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความพร้อมในการให้ความรู้	- สนับสนุน และส่งเสริมให้หน่วยงานภายนอกมีส่วนร่วมในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นแหล่งเรียนรู้ (S1, O3, O4) - สนับสนุน และส่งเสริมให้ชุมชนร่วมกันสร้างให้เกิดแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นประเภทหมวดชีวิต ความเป็นอยู่ และวิทยาการ (S1,S2,O5) - ส่งเสริม สนับสนุนให้มีระบบองค์ความรู้เพื่อให้ครูใช้แหล่งการเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับนักเรียน (S1,S2,S5,S6,O3,O6)	- ประสาน และแสวงหาความร่วมมือจากหน่วยงานภายนอก และเยาวชนในท้องถิ่นร่วมกันพัฒนาองค์ความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นสินค้าที่มีราคา (S1,S2,T2,T5) - เร่งพัฒนาเยาวชนให้เกิดความตระหนักถึงความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยการเชิญปราชญ์ชาวบ้านไปให้ความรู้ (S5,S6,T2)
จุดอ่อน (W)	กลยุทธ์ WO	กลยุทธ์ WT
W1 องค์ความรู้ของภูมิปัญญาไม่ถูกจัดเก็บอย่างเป็นระบบ W2 ปราชญ์ชาวบ้านมีทักษะในการถ่ายทอดความรู้ไม่เพียงพอ W3 ภาคการเกษตรขาดแหล่งเรียนรู้ที่ทำให้เกิดการพัฒนอย่างครบวงจร W4 ในพื้นที่บางส่วนยากจนและมีคุณภาพชีวิตต่ำ W5 ไม่มีแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นจุดขายทั้งทางธรรมชาติและโบราณสถาน	- กระตุ้นให้เกิดกลุ่มอาชีพที่มาจากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ทำให้ชุมชนเกิดรายได้ (W4,O4) - เร่งรัดพัฒนาฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ ในรูปของเอกสาร แผ่นพับ วิดีทัศน์ (W1,O3,O4) - ประสานหน่วยงานภายนอกเพื่อร่วมกันขับเคลื่อนแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยว (W5,O1)	- ฝึกอบรมให้ปราชญ์ชาวบ้านสามารถใช้สื่อเทคโนโลยีในการถ่ายทอด (w2,T2,T3) - เร่งสร้างสื่อบุคคลเพื่อให้เกิดเครือข่ายภาคการเกษตร และการเปลี่ยนแปลงเจตคติของเยาวชน (w3, T1, T2)

ผลจากการประเมินกลยุทธ์สำหรับการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นแหล่งเรียนรู้ ตำบลพลายชุมพล อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลกโดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่ากลยุทธ์ที่มีความเป็นไปได้และความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก โดยกลยุทธ์ที่มีความเหมาะสมเป็นอันดับแรก คือ สนับสนุน และส่งเสริมให้ชุมชนร่วมกันสร้างแหล่งเรียนรู้

ภูมิปัญญาท้องถิ่นประเภทหมวดชีวิต ความเป็นอยู่ และวิทยาการ และกลยุทธ์ที่มีความเป็นไปได้เป็นอันดับแรก คือ ส่งเสริม สนับสนุนให้มีระบบองค์ความรู้เพื่อให้ครูใช้แหล่งการเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับนักเรียน และกลยุทธ์ส่วนใหญ่เป็นกลยุทธ์เชิงรุก (SO) และกลยุทธ์เชิงแก้ไข (WO) สามารถพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นแหล่งเรียนรู้ได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม แสดงดังตาราง 2

ตาราง 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความเป็นไปได้และความเหมาะสมของ กลยุทธ์การพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นแหล่งเรียนรู้

กลยุทธ์	ประเภทกลยุทธ์	จุดเน้นหรือทิศทาง	ความเหมาะสม			ความเป็นไปได้			กลยุทธ์ส่งเสริมการพัฒนาแหล่งเรียนรู้	
			$\bar{X}$	S.D	แปลผล	$\bar{X}$	S.D	แปลผล	ทางตรง	ทางอ้อม
1. สนับสนุน และส่งเสริมให้หน่วยงานภายนอกมีส่วนร่วมในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นแหล่งเรียนรู้	SO	แสวงหาความร่วมมือ	4.40	0.55	มาก	3.60	0.55	มาก	✓	
2. สนับสนุน และส่งเสริมให้ชุมชนร่วมกันสร้างแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นประเภทหมวดชีวิต ความเป็นอยู่ และวิทยาการ	SO	การรวมกลุ่ม	4.60	0.55	มากที่สุด	4.20	0.84	มาก	✓	
3. ส่งเสริม สนับสนุนให้มีระบบองค์ความรู้เพื่อให้ครูใช้แหล่งการเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับนักเรียน	SO	จัดระบบองค์ความรู้	4.00	0.71	มาก	4.60	0.55	มากที่สุด		✓
4. ประสาน และแสวงหาความร่วมมือจากหน่วยงานภายนอกและเยาวชนในท้องถิ่นร่วมกันพัฒนาองค์ความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นสินค้าที่มีราคา	ST	แสวงหาความร่วมมือ	4.00	0.71	มาก	4.20	0.84	มาก		✓
5. เร่งพัฒนาเยาวชนให้เกิดความตระหนักถึงความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยการเชิญปราชญ์ชาวบ้านไปให้ความรู้	ST	แสวงหาความร่วมมือ	4.20	0.45	มาก	3.60	0.55	มาก		✓
6. กระตุ้นให้เกิดกลุ่มอาชีพที่มาจากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ทำให้ชุมชนเกิดรายได้	WO	การรวมกลุ่ม	4.40	0.55	มาก	4.00	0.71	มาก		✓
7. เร่งรัดพัฒนาฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ ในรูปของเอกสาร แผ่นพับ วิดีทัศน์	WO	จัดระบบองค์ความรู้	4.00	0.71	มาก	4.00	0.71	มาก	✓	
8. ประสานหน่วยงานภายนอกเพื่อร่วมกัน	WO	แสวงหาความร่วมมือ	4.00	0.71	มาก	3.60	0.55	มาก	✓	

กลยุทธ์	ประเภทกลยุทธ์	จุดเน้นหรือทิศทาง	ความเหมาะสม			ความเป็นไปได้			กลยุทธ์ส่งเสริมการพัฒนาแหล่งเรียนรู้	
			$\bar{X}$	S.D	แปลผล	$\bar{X}$	S.D	แปลผล	ทางตรง	ทางอ้อม
ขับเคลื่อนแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยว		ร่วมมือ								
9. ผูกอบรมให้ปราชญ์ชาวบ้านสามารถใช้สื่อเทคโนโลยีในการถ่ายทอด	WT	การสื่อสาร	4.00	0.71	มาก	4.00	0.71	มาก		✓
10. เร่งสร้างสื่อบุคคลเพื่อให้เกิดเครือข่ายภาคการเกษตร และการเปลี่ยนแปลงเจตคติของเยาวชน	WT	การสื่อสาร	4.40	0.55	มาก	4.20	0.84	มาก		✓

สรุปและอภิปรายผล

1. สภาพทั่วไปของตำบลพลาชุมพล และสภาพของภูมิปัญญาท้องถิ่น ตำบลพลาชุมพล อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก เป็นชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท มีภูมิประเทศที่เหมาะสมแก่การเกษตร และมีแหล่งน้ำธรรมชาติ เป็นที่ราบลุ่ม เหมาะที่จะทำการเกษตรกรรม ตลอดทั้งปี นอกจากนี้ยังทำอาชีพค้าขาย ทำอาหารพื้นถิ่น ทำขนมไทย และมีบางส่วนที่รับราชการและทำธุรกิจส่วนตัว จุดเด่นของตำบลพลาชุมพล ตั้งอยู่ไม่ไกลจากตัวเมือง มีสถาบันอุดมศึกษา มีศูนย์การค้าขนาดใหญ่ มีความพร้อมของระบบสาธารณูปโภค การติดต่อสื่อสาร และการเดินทางสะดวกสบาย มีอาชีพหลากหลาย และสภาพทั่วไปของภูมิปัญญาท้องถิ่น ในตำบลพลาชุมพล อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก มีศักยภาพที่สามารถจะนำมาพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับชุมชนได้ พบว่า ภูมิปัญญาส่วนใหญ่อยู่ในหมวดชีวิต ความเป็นอยู่ และวิทยาการ ได้แก่ กลัวยอบเนย ลูกประคบ น้ำพริก การทอผ้า ขนมไทย การสานตะกร้า รองลงไปตามลำดับดังนี้ หมวดขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ และศาสนา ได้แก่ ประเพณี การทำบุญกลางบ้าน การแหงหยวก การตัดกระดาศ และบายศรี หมวดการละเล่น ดนตรี และการพักผ่อนหย่อนใจ ได้แก่ เพลงพื้นบ้าน ระนาดเอก การสานของเล่น รำวงย้อนยุค หมวดศิลปกรรม และโบราณคดี คือ การปั้นพระ สำหรับหมวดภาษาและวรรณกรรม ยังไม่ปรากฏเด่นชัด ทั้งนี้เพราะภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นสรรพวิชา ความรู้ทั้งหมดที่ชุมชนท้องถิ่นใช้แก้ปัญหาหรือจรรโลงชีวิตของเขา ไม่ว่าจะเป็นความรู้ที่มีการสั่งสม มีการประยุกต์ใช้มายาวนาน หรือความรู้ที่ชุมชนท้องถิ่นรับมาจากภายนอก ล้วนแต่เป็นความรู้ที่ผ่านการพิสูจน์มาแล้วว่าเข้ากันได้กับวิถีด้านอื่นๆ ของชุมชนท้องถิ่นล้วนแต่เป็นประโยชน์ในการเลี้ยงชีพ หรือประโยชน์ด้านอื่นๆ ในการดำรงชีวิตของชุมชนท้องถิ่นและปัจเจกชน (ชวน เพชรแก้ว, 2547) จึงทำให้ภูมิปัญญาที่มีอยู่ส่วนใหญ่ในตำบลพลาชุมพลเป็นภูมิปัญญาในกลุ่มหมวดชีวิต ความเป็นอยู่ และวิทยาการ

2. กลยุทธ์ในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นแหล่งเรียนรู้ ตำบลพลาชุมพล อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก จากการวิเคราะห์โดยใช้เทคนิค SWOT analysis ได้กลยุทธ์จำนวน 10 กลยุทธ์ สามารถจัดกลุ่มได้ 4 กลุ่ม ดังนี้ กลุ่มแรกเป็นกลยุทธ์ที่เกี่ยวข้องกับการแสวงหาความร่วมมือจากหน่วยงานภายนอก เช่น หน่วยงานของรัฐ โรงเรียน และภาคเอกชน เป็นต้น กลุ่มที่สองเป็นกลยุทธ์การจัดระบบองค์ความรู้เพื่อต่อยอด

องค์ความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นแหล่งเรียนรู้ประเภทชีวิตและความเป็นอยู่ เพื่อสร้างเป็นแหล่งท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดถ่ายทอดองค์ความรู้สู่เยาวชน รวมถึงสร้างอาชีพชุมชนเพื่อเกิดรายได้ กลุ่มที่สามเป็นกลยุทธ์การรวมกลุ่มทีมงาน ที่มีสมาชิกเป็นคนภายในชุมชนและภายนอกชุมชนเพื่อให้เกิดการสืบทอดและสานต่อองค์ความรู้อย่างยั่งยืน และกลุ่มที่สี่เป็นกลยุทธ์การสื่อสาร ซึ่งกลยุทธ์เหล่านี้ถูกนำมาประเมินความเป็นไปได้และความเหมาะสม พบว่า กลยุทธ์สำหรับการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นแหล่งเรียนรู้ ตำบลพลายชุมพล อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ส่วนใหญ่มีความเป็นไปได้และความเหมาะสม อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะกลยุทธ์เหล่านี้เกิดจากการวิเคราะห์สภาพของชุมชนด้วยเทคนิคสวท ซึ่งเป็นกระบวนการออกแบบ และเลือกวิธีการ หรือแนวทางที่เหมาะสมนำไปสู่การบรรลุวัตถุประสงค์ซึ่ง Mintzberg (1994) กล่าวว่าหัวใจสำคัญ SWOT Model คือ กลยุทธ์กำหนดขึ้นจากการพิจารณา โอกาส และข้อจำกัดของสภาพแวดล้อมภายนอก ที่น่าจะมีผลต่อองค์กร โดยถือเป็นปัจจัยหลักแห่งความสำเร็จ และการประเมินจุดแข็ง และจุดอ่อนภายใน เพื่อถ่วงถ่วงสมรรถนะที่โดดเด่นขององค์กร โอกาสภายนอกจะเก็บมาเป็นความได้เปรียบ โดยอาศัยจุดแข็งภายใน ขณะที่ข้อจำกัดที่ถือเป็นภาวะคุกคามจะถือเป็นสิ่งที่หลบหนีหลีกเลี่ยง ขณะเดียวกันจุดอ่อนต่างๆ ก็จะต้องปิดหรือแก้ไขให้ได้ ในการกำหนดและเลือกกลยุทธ์ ปัจจัยอีกสองด้านคือ ปัจจัยภายใน ได้แก่ ค่านิยมในการจัดการ กับปัจจัยภายนอกคือสำนักด้านความรับผิดชอบสังคมเข้ามามีส่วนในการพิจารณา ซึ่งกลยุทธ์ที่ได้จากการวิเคราะห์นี้เน้นแสวงหาความร่วมมือจากหน่วยงานภายนอก และการรวมกลุ่มภายในชุมชน การที่ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมจะทำให้เกิดความร่วมมือร่วมใจ ทำให้เห็นคุณค่า รักหวงแหน และรู้สึกเป็นเจ้าของ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ จักรพงษ์ แพทย์หลักฟ้า และคณะ (2557) ได้ทำวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนเมืองในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรม: กรณีศึกษาชุมชนลาดพร้าว พบว่า การที่ชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผน และทำงานร่วมกัน ทำให้คนในชุมชนได้มีเครือข่ายความร่วมมือมากขึ้น เกิดพลังกลุ่มในการร่วมมือร่วมใจ รู้สึกถึงการเป็นเจ้าของแหล่งเรียนรู้ ก่อให้เกิดระบบของความร่วมมือร่วมใจในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่สมาชิกผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้ร่วมกันสร้างสรรค์ระบบการทำงานร่วมกันจากแนวความคิดของสมาชิกเองอย่างเป็นระบบซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เด่นวิช ชูคันหอม และคณะ (2558) ได้ศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาแหล่งเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของชุมชนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต 5 พบว่าในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของชุมชนของสถานศึกษามือถือประกอบสำคัญในการพัฒนา 2 องค์ประกอบ คือ การพัฒนาแบบมีส่วนร่วม และการดำเนินงานจัดกิจกรรม นอกจากนี้กลยุทธ์ยังเน้นการแสวงหาความร่วมมือจากองค์กรภายนอกชุมชนเพื่อทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พรธณี เสี่ยงบุญ และคณะ (2554) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษาเพื่อจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญโรงเรียนบ้านหนองบัวคู อำเภอนาตุ้ม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 พบว่าการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษาเพื่อใช้ในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญอาศัยกลยุทธ์การประชุมปฏิบัติการ การศึกษาดูงาน การแสวงหาความร่วมมือจากแหล่งทุนภายนอก และการสร้างทีมงาน นอกจากนี้กลยุทธ์ยังเน้นการจัดการองค์ความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นระบบ เพื่อให้สามารถนำองค์ความรู้ไปใช้ประโยชน์ และเกิดการสืบทอดได้อย่างยั่งยืน เป็นไปตามแนวคิดของ ครรชิต พุทธิโภชา (2554) เกี่ยวกับองค์ประกอบของแหล่งเรียนรู้ที่กล่าวว่า องค์ความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นจะสามารถสืบทอด

ได้อย่างยั่งยืน ควรจะมีการเก็บรวบรวมข้อมูลองค์ความรู้ ให้อยู่ในรูปของภาพถ่าย เอกสาร หรือเนื้อหาความรู้ มีกลุ่ม และมีวิธีการในการจัดการเรียนรู้มาถ่ายทอดให้กับผู้ที่สนใจเช่นการจัดทำหลักสูตรการจัดทำแปลงสาธิต ฯลฯ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ควรนำกลยุทธ์ที่ได้จากผลการวิจัยในครั้งนี้ ไปใช้จริงกับพื้นที่ตำบลพลายชุมพล เพื่อสร้างภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นแหล่งเรียนรู้
2. ควรนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ การประสานความร่วมมือระหว่างคนภายในและภายนอกชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นแหล่งเรียนรู้ ผ่านทางสื่อสังคมออนไลน์ เช่น เว็บไซต์ เฟสบุ๊ก ไลน์ เป็นต้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรวิจัยเชิงปฏิบัติการ ในการนำกลยุทธ์ไปทดลองใช้จริงกับพื้นที่ตำบลพลายชุมพล เพื่อให้ทราบผลที่เกิดขึ้นจากการใช้กลยุทธ์
2. ควรนำเทคนิคสวอท (SWOT) ไปการกำหนดกลยุทธ์ในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นแหล่งเรียนรู้ในกลุ่มเป้าหมายอื่นๆ เพื่อจะได้ทราบว่าเทคนิคนี้มีประสิทธิภาพในการกำหนดแนวทางหรือวิธีการในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นแหล่งเรียนรู้
3. ควรศึกษาเกี่ยวกับตัวชี้วัดความสำเร็จในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่ยั่งยืน
4. ควรศึกษาการกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้วยเทคนิควิธีการอื่นๆ นอกเหนือจากเทคนิคสวอท (SWOT) เช่น การกำหนดกลยุทธ์ด้วยเทคนิคโทว์ (TOWN), การกำหนดกลยุทธ์จากผลการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (SEM) เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศึกษานอกโรงเรียน. (2545). *แนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน*. กรุงเทพฯ : กรมการศึกษานอกโรงเรียน.
- ครรชิต พุทธิโกษา. (2554). *คู่มือการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ ฉบับสมบูรณ์*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- จักรพงษ์ แพทย์หลักฟ้า, วิรุณ ตั้งเจริญ, พลฤทธิ์ ศุภเศรษฐศิริ และวิชัย วงษ์ใหญ่. (2557). การมีส่วนร่วมของชุมชนเมืองในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรม: กรณีศึกษาชุมชนลาดพร้าว. *วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ*, 14(2), 35-48.
- ชวน เพชรแก้ว. (2547). *การยกระดับและการปรับใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในสถานการณ์ปัจจุบัน*. สารภาษาไทย. 3(3), 14-23.

- เด่นวิช ชูคันหอม, สุชาติ บางวิเศษ และฉลาด จันทรสมบัติ. (2558). รูปแบบการพัฒนาแหล่งเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของชุมชนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 9, 109-110.
- เทศบาลตำบลพลาชุมพล. (2557). ข้อมูลพื้นฐานเทศบาลตำบลพลาชุมพล. จาก <http://www.พลาชุมพล.com>. เข้าถึงวันที่ 30 กันยายน 2557.
- ประเวศ วะสี. (ม.ป.ป.) *ท้องถิ่นเข้มแข็ง ประวัติศาสตร์ตำบล-พิพิธภัณฑ์ตำบล*. จาก <http://203.158.253.98/> เข้าถึงวันที่ 30 กันยายน 2557.
- พรรณี เสียงบุญ, ธีระวัฒน์ เยี่ยมแสง และศักดิ์พงศ์ หอมหวน. (2554). การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษาเพื่อจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โรงเรียนบ้านหนองบัวคู อำเภอนาดูน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 5(1), 109-120.
- วรรณา โชคบรรดาลสุข, กุลยา อนุโลก และวรลักษณ์ ทองประยูร. (2558). การพัฒนากิจกรรมการแข่งขันตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์สำหรับผ้าทอพื้นเมืองไทยทรงดำในจังหวัดราชบุรี. *วารสารสมาคมนักวิจัยสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 20(1), 62-73.
- วไลลักษณ์ พัสตร. (2553). *การพัฒนาบทเรียนสำเร็จรูป โดยบูรณาการแหล่งเรียนรู้ เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงเคียงคู่เพชรบุรี สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศิลปากร, กรุงเทพมหานคร.
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. (2535). *วัฒนธรรมกับการเปลี่ยนแปลง*. กรุงเทพฯ: อัมรินทร์พรินต์ติ้งกรุ๊ป.
- สุมาลี สังข์ศรี. (2545). *การจัดการศึกษานอกระบบโดยวิธีการศึกษาทางไกลเพื่อการศึกษาตลอดชีวิต. เอกสารในโครงการส่งเสริมการแต่งตำรา ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช*.
- สุมาลี สังข์ศรี. (2557). ภูมิปัญญาไทยกับการส่งเสริมการเรียนรู้และการสร้างอาชีพ. *วารสารครุศาสตร์*, 42, 136-154.
- Exforsys. Inc. (2011). *Introduction to Decision Making*. Available from: <http://www.exforsys.com/career-center/decision-making/introduction-to-decision-making.html> [2015, February 17]
- Johnson, G. & Scholes, K. (2002). *Exploring Corporate Strategy*. (5th ed.). London: Prentice Hall.
- Mintzberg, H. (1994). *The Fall and Rise of Strategic Planning*. [Online]. Available from: http://staff.neu.edu.tr/~msagsan/files/fall-rise-of-strategic-planning_72538.pdf [2011, December 6].